

URGANCH SHAHRINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Yaqubov Farruxbek Oybek o'g'li

g.f.n. Xamroyev M.O. Urganch davlat universiteti

Annotatsiya. Tezisdagi Urganch shahrining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Shaharning iqtisodiy-geografik o'rni, demografik jarayonlar, iqtisodiyot tarkibi va tarmoqlar rivoji ko'rib chiqilib, mavjud muammolar hamda barqaror rivojlantirish yo'nalishlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Urganch, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, shaharlashuv, Xorazm viloyati, turizm, kichik biznes

ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА УРГЕНЧ

к.г.н. Хамроев М.О. Якубов Ф. О.

Ургенчский государственный университет

Аннотация. В тезисах анализируются особенности социально-экономического развития города Ургенч. Рассматриваются его экономико-географическое положение, демографические процессы, структура экономики, а также обосновываются проблемы и направления устойчивого развития города.

Ключевые слова: Ургенч, социально-экономическое развитие, урбанизация, Хорезмская область, туризм, малый бизнес.

FEATURES OF THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF URGENCH CITY

Candidate of Geographical Sciences Khamroyev M.O. Yakubov F. O.

Urgench State University

Abstract. *The thesis analyzes the features of the socio-economic development of Urgench city. It examines the city's economic and geographic position, demographic processes and the structure of its economy, and substantiates the main problems and directions of sustainable development.*

Keywords: *Urgench, socio-economic development, urbanization, Khorezm region, tourism, small business.*

Kirish; Shaharlar zamonaviy iqtisodiyotning asosiy o'sish nuqtalari hisoblanadi: ularda ishlab chiqarish, xizmatlar, ilm-fan va inson kapitali jamlanadi. Shu sababli har bir shaharning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish xususiyatlarini o'rganish hududiy siyosatni to'g'ri belgilash uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Urganch shahri Xorazm viloyatining ma'muriy, iqtisodiy va madaniy markazi sifatida nafaqat viloyat, balki butun Xorazm vohasi taraqqiyotida yetakchi o'rin tutadi.

Mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, «Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi» va «O'zbekiston – 2030» strategiyasi hududlarni kompleks rivojlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va aholi turmush darajasini oshirishni asosiy vazifa qilib belgiladi. Bu jarayonda Urganch shahrining o'ziga xos imkoniyatlari va cheklovlarini aniqlash tezisning asosiy maqsadini tashkil etadi.

Urganch shahri Amudaryoning quyi oqimida, Xorazm vohasining markaziy qismida joylashgan. Hudud tekislik relyefiga ega bo'lib, qadimdan sug'orma dehqonchilik rivojlangan. Shaharning o'rni mintaqaning boshqa yirik aholi punktlari, jumladan, Xiva shahri bilan yaqin transport aloqasi mavjudligi bilan ajralib turadi. Bu esa Urganchni viloyatning transport-logistika va xizmat ko'rsatish markaziga aylantirgan.

Xorazm hududi tarixan Buyuk Ipak yo'li tarmoqlari kesishgan, ilm-fan va hunarmandchilik rivojlangan o'lka sifatida tanilgan. Shahar tarixiy an'analar

bilan zamonaviy rivojlanish o'rtasidagi uzviylikni o'zida mujassam etadi. Aynan shu meros turizm, hunarmandchilik va madaniy xizmatlar sohasini rivojlantirish uchun muhim resurs bo'lib xizmat qiladi.

Shaharning transport imkoniyatlari ham iqtisodiy rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Urganch xalqaro aeroport, temir yo'l va avtomobil yo'llari orqali respublikaning boshqa hududlari bilan bog'langan. Biroq poytaxtdan uzoqligi va tashqi bozorlarga chiqishdagi logistika xarajatlari ishlab chiqaruvchilar uchun qo'shimcha cheklov bo'lib qolmoqda.

Urganch shahri aholisining tarkibi yoshlar ulushining yuqoriligi bilan tavsiflanadi. Bu bir tomondan mehnat resurslarining mavjudligini, ikkinchi tomondan esa yangi ish o'rinlari yaratish zaruratini anglatadi. Xorazm viloyatida aholining zich joylashuvi shahar infratuzilmasiga, ayniqsa, ta'lim, sog'liqni saqlash va kommunal xizmatlarga bo'lgan talabni oshirmoqda.

Shahar viloyatning yirik ta'lim va ilmiy markazi hisoblanadi. Urganch davlat universiteti, Xorazm Ma'mun akademiyasi, oliy ta'lim muassasalarining filiallari, kasb-hunar maktablari va texnikumlar malakali kadrlar tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, yosh mutaxassislarning bir qismi boshqa hududlarga yoki xorijga mehnat migratsiyasiga ketishi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim xususiyatlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Ijtimoiy sohada so'nggi yillarda uy-joy qurilishi, yo'llarni ta'mirlash, obodonlashtirish va maktabgacha ta'lim tizimini kengaytirish bo'yicha ishlar faollashdi. Shunga qaramay, aholi sonining ortishi bilan ichimlik suvi, tozalash inshootlari va jamoat transporti kabi sohalarda sifat darajasini oshirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Urganch iqtisodiyoti ko'p tarmoqli xususiyatga ega bo'lib, unda sanoat, savdo, xizmatlar, qurilish va qishloq xo'jaligi bilan bog'liq faoliyat uyg'unlashgan. Shahar atrofidagi qishloq xo'jaligi hududlari paxta, g'alla,

sabzavot va meva yetishtirishga ixtisoslashgan bo'lib, bu qayta ishlash sanoatining xomashyo bazasini shakllantiradi.

Sanoatda to'qimachilik, paxtani dastlabki qayta ishlash, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish, qurilish materiallari va mashinasozlikka oid korxonalar muhim o'rin egallaydi. So'nggi yillarda to'qimachilik klasterlari va kichik sanoat zonalarining tashkil etilishi qo'shilgan qiymat yaratishni oshirish, mahsulotni xomashyo shaklida emas, tayyor mahsulot ko'rinishida eksport qilish imkonini bermoqda.

Xizmatlar sohasi, ayniqsa, savdo, transport, moliya, ta'lim va turizm xizmatlari shahar iqtisodiyotida ulushi ortib borayotgan yo'nalishdir. Urganch Xivaga kelayotgan sayyohlar uchun asosiy kirish darvozasi bo'lib, mehmonxona va umumiy ovqatlanish xizmatlari, yo'lovchi tashish va hunarmandchilik mahsulotlari savdosi shahar byudjetiga va aholi daromadlariga sezilarli hissa qo'shadi.

Shahar iqtisodiyotining o'sishida investitsion faollik hal qiluvchi omil hisoblanadi. So'nggi yillarda Urganchda ichki va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish va tadbirkorlik uchun qulay sharoit yaratish bo'yicha ishlar kuchaytirildi. Yer maydonlarini ochiq tanlov asosida ajratish, «yagona darcha» tamoyilini joriy etish va davlat xizmatlarini raqamlashtirish biznes yuritish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Bandlik muammosi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning markaziy masalalaridan biri bo'lib qolmoqda. Aholini ish bilan ta'minlash uchun kasb-hunarga o'qitish, o'z-o'zini band qilish dasturlari, oilaviy tadbirkorlik va hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash choralari amalga oshirilmoqda. Mahalla tizimi orqali kam ta'minlangan oilalar bilan yakka tartibda ishlash, ularga mikrocredit va subsidiyalar berish ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, ish o'rinlarining sifati, ish haqi darajasi va yoshlarning o'z mutaxassisligi bo'yicha ishga joylashishi bo'yicha ko'rsatkichlarni oshirish talab etiladi. Bu esa ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlashni, yangi texnologik yo'nalishlarda kadrlar tayyorlashni taqozo etadi.

Shahar infratuzilmasining holati aholi turmush sifatini va iqtisodiy faollikni belgilovchi muhim omildir. Urganchda ko'chalarni kengaytirish, ichki yo'llarni ta'mirlash, yangi turar-joy massivlarini barpo etish, istirohat bog'lari va jamoat joylarini obodonlashtirish bo'yicha loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu o'zgarishlar shahar ko'rinishini yaxshilab, tadbirkorlik va xizmatlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Urganch shahrining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy muammolar quyidagilardan iborat. Birinchidan, Orol dengizi havzasiga xos ekologik sharoit, suv resurslarining tanqisligi va yer sho'rlanishi qishloq xo'jaligi samaradorligini pasaytiradi hamda aholi salomatligiga ta'sir ko'rsatadi. Ikkinchidan, yosh aholi ulushining yuqoriligi sharoitida rasmiy bandlik darajasi yetarli emas, norasmiy sektorning ulushi esa saqlanib qolmoqda.

Uchinchidan, sanoat tarkibida past qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ulushi katta, yuqori texnologik ishlab chiqarish rivojlanishi sust. To'rtinchidan, muhandislik va kommunal infratuzilma, xususan, suv ta'minoti, kanalizatsiya va yo'l tarmog'i ba'zi hududlarda shaharning o'sish sur'atlaridan orqada qolmoqda. Bu omillar investorlar uchun shahar jozibadorligini to'liq namoyon etishga to'sqinlik qiladi.

Shaharni barqaror rivojlantirish uchun bir necha ustuvor yo'nalishni belgilash maqsadga muvofiq. Birinchi navbatda, qayta ishlash sanoatini kengaytirish, to'qimachilik va oziq-ovqat tarmoqlarida to'liq texnologik zanjirni shakllantirish hamda eksportga yo'naltirilgan korxonalarni qo'llab-quvvatlash

zarur. Bu yangi ish o'rinlari yaratish va aholi daromadlarini oshirishning asosiy omilidir.

Ikkinchidan, turizm salohiyatidan to'liq foydalanish uchun Urganch–Xiva yo'nalishida yagona turistik infratuzilmani, zamonaviy mehmonxona xizmatlarini, gastronomik va hunarmandchilik turizmini rivojlantirish lozim. Uchinchidan, suvni tejovchi texnologiyalar, tomchilatib sug'orish va «yashil iqtisodiyot» tamoyillarini joriy etish ekologik xavflarni kamaytiradi.

To'rtinchidan, ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, kadrlar tayyorlashni mehnat bozori talablariga moslashtirish zarur. Beshinchidan, «aqlli shahar» elementlarini, raqamli davlat xizmatlarini va jamoat transportining zamonaviy tizimini joriy etish shahar boshqaruvi samaradorligi va aholi turmush sifatini oshiradi.

Xulosa; Tahlil shuni ko'rsatdiki, Urganch shahrining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi qulay iqtisodiy-geografik o'rin, yosh va ko'p sonli aholi, ta'lim va turizm salohiyati hamda ko'p tarmoqli iqtisodiyot bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga ekologik muammolar, past qo'shilgan qiymatli sanoat tarkibi va infratuzilmadagi cheklovlar rivojlanish sur'atiga to'sqinlik qilmoqda.

Mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun sanoatni chuqur qayta ishlash tomon yo'naltirish, turizm va xizmatlar sohasini kengaytirish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va ekologik barqarorlikni ta'minlash kompleks yondashuvni talab etadi. Bu choralar Urganch shahrini Xorazm mintaqasining zamonaviy, raqobatbardosh va aholi uchun qulay markazi sifatida rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son «2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son «O'zbekiston – 2030» strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni.

3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.

4. Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development. – Pearson, 2015.

5. Glaeser E. Triumph of the City. – New York: Penguin Press, 2011.

6. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy ma'lumotlari: <https://stat.uz>

7. Qurbonov P. R. Iqlim o'zgarishi sharoitida tekislik mintaqasi shaharlarining rivojlanish xususiyatlari (janubiy o'zbekiston misolida) //Экономика и социум. – 2023. – №. 10 (113)-1. – С. 210-214.

8. Qo'ldosheva G. M. Ecological-geographical problems in the residential areas of kashkadarya region //Экономика и социум. – 2025. – №. 5-1 (132). – С. 617-619.

9. Qurbonov P. O 'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlari rivojlanishining asosiy bosqichlari //Farg'ona davlat universiteti. – 2023. – №. 3. – С. 165.

10. Сафаров И. Б., Расулов Ф. Социально-экономические проблемы и перспективы развития городов Кашкадарьинской области //Экономика и социум. – 2024. – №. 1 (116). – С. 1304-1311.

11. Qurbonov P. R. Janubiy O 'zbekiston yer usti tuzilishining urbanizatsiya jarayonlari va shaharlar taraqqiyotiga ta'siri //SCIENCE and SOCIETY. – 2025. – №. 5-1. – С. 40-42.

12. Safarov I. B., Rasulov F. I. Development of social spheres in the cities of Kashkadarya region //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – T. 3. – №. 4. – С. 85-90.

13. Abdullayev S. I., Safarov I. B. Madaniy landshaft konsepsiyasining mohiyati //SCIENCE and SOCIETY. – 2026. – №. 1-1. – С. 75-78.